

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ | PHOTOGRAPHY

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRA-
PHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ PHOTOGRAPHY ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΙΑ ΟΡΓΙΑΣΤΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ

Δεν είναι τολμηρό να μιλήσουμε πλέον για ανοδική πορεία της φωτογραφικής τέχνης στην Ελλάδα. Υπάρχει σήμερα ένα αποδεδειγμένο ενδιαφέρον για τη φωτογραφία, γεγονός που επιβεβαιώνεται εν μέρει από τα αμέτρητα φωτογραφικά δρώμενα και την επισκεψιμότητά τους. Εκθέσεις, φεστιβάλ, διαλέξεις, εκδόσεις, εργαστήρια, portfolio reviews, μια κυριολεκτικά οργιαστική φωτογραφική δραστηριότητα εντός του 2009. Και να ήθελε κανείς να τα προλάβει όλα, ήταν αδύνατο! Αναμφισβήτητα όμως η πληθώρα αυτή φωτογραφικών δρώμενων δεν σηματοδοτεί απαραίτητα και ποιοτικό πλούτο, εκεί τα πράγματα γίνονται πιο περίπλοκα. Η φωτογραφία de facto έχει κατακλύσει την εικαστική αγορά, είναι αφενός η φαινομενική ευκολία του μέσου κι αφετέρου οι διεθνείς τάσεις που καταφτάνουν σ' εμάς συχνά ετεροχρονισμένα, κι αυτά, σε συνδυασμό με άλλους πιο δυσθεώρητους παράγοντες, συμβάλλουν στην πανταχού παρούσα διείσδυση της φωτογραφικής τέχνης. Στο προκείμενο, θα γίνει μια επιλογή των σημαντικότερων φωτογραφικών δρώμενων της χρονιάς που μας πέρασε, εκείνων που ολοκληρώνουν πληρέστερα, ει δυνατόν, την εικόνα της φωτογραφικής Ελλάδας.

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Τα τελευταία χρόνια τα μουσεία που παρουσιάζουν ολοένα και πιο συστηματικά φωτογραφικές εκθέσεις είναι το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και το Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα και, βεβαίως, το Μουσείο Φωτογραφίας στη Θεσσαλονίκη. Ειδικά το Κυκλαδικό Μουσείο το 2009 επέδειξε ιδιαίτερη προτίμηση σε φωτογραφικές δουλειές ελλήνων και ξένων φωτογράφων. Η σημαντικότερη διεθνής έκθεση που διοργάνωσε ήταν του διάσημου μεταμοντέρνου Γερμανού Thomas Struth το καλοκαίρι του 2009. Ένας από τους εκπροσώπους της γερμανικής σχολής που επικεντρώνεται σε υπερμεγέθεις αποτυπώσεις διαφόρων εσωτερικών και εξωτερικών αστικών χώρων και ό,τι οι τελευταίοι μπορούν να συμβολίσουν στη σύγχρονη εποχή μας. Ο Thomas Struth και πολλοί άλλοι συνοδοιπόροι φωτογράφοι εμμένουν στα μεγάλης διάστασης τυπώματα (τάση που υπάρχει από τη δεκαε-

A LUSH PHOTOGRAPHIC YEAR

It is no more controversial to talk of an upswing of the photographic art in Greece. The public's interest in photography is to a certain extent verified by the countless photographic events and their attendance. Exhibitions, festivals, lectures, publications, workshops, portfolio reviews, a literal orgy of photographic activity in 2009. Even if someone wanted to make time for everything, it would be impossible! Obviously, though, this plethora of photographic events is not necessarily a sign of affluence in quality; at this point things get more complicated. The deluge of the art market by photography is an uncontestable fact. The medium's seeming lack of sophistication, on the one hand, and the international trends that are imported to us belatedly, on the other, along with a host of additional, elusive factors, contribute to the omnipresence of the photographic art. To the matter in hand, now: a selection of the most important photographic events from the previous year is going to be presented; those that create the most inclusive image of "photographic" Greece.

PHOTOGRAPHY AT GREEK MUSEUMS

For the past few years, photographic exhibitions are being presented, more and more systematically, at the Museum of Cycladic Art, at Benaki Museum in Athens, and, certainly, at the Thessaloniki Museum of Photography. In 2009, the Cycladic Art Museum in particular, manifested an exceptional affinity for the work of Greek and foreign photographers. The most significant international exhibition organized was that of the famous postmodern German, Thomas Struth in the summer of 2009. One of the representatives of the German School which focuses on supersized prints of various internal and external urban spaces, and on what their signification for our times. Thomas Struth, along with many others fellow photographers, persist in large prints (a trend that has existed since the 1980's in international photography and has lately arrived to Greece,) a fact which has occasionally given

Δημήτρης Χαρισιάδης,
από εκθέσεις του
Μουσείου Μπενάκη.

Dimitris Harissiadis,
from exhibitions of the
Benaki Museum.

τία του 1980 στη διεθνή φωτογραφία και κατέφτασε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα) κι ενίοτε δεν λείπουν οι ενστάσεις σχετικά με την ποιότητα του έργου ως προς το μέγεθος εκτύπωσής του. Επίσης, το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης διοργάνωσε, σε συνεργασία με το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, τρεις παράλληλες εκθέσεις με έργα των: Άρι Γεωργίου, Jean-Luc Moulene και Alain Ceccaroli την άνοιξη. Να υπενθυμίσω στο σημείο αυτό ότι ο Άρις Γεωργίου είναι ένας από τους συνιδρυτές του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και της Φωτοσυγκυρίας. Η τελευταία έκθεση που υλοποίησε το παραπάνω μουσείο κι αξίζει να αναφερθεί είναι η ατομική του γνωστού τηλεοπτικού δημοσιογράφου Σωτήρη Δανέζη. Κατά πόσο ένας δημοσιογράφος μπορεί να μπει στο ρόλο του φωτορεπόρτερ είναι θέμα προς συζήτηση, τα όρια συγχέονται συχνά κι άλλωστε γενικότερα υπάρχει μια σύγχυση στα όρια των τεχνών σήμερα. Λόγω επαγγέλματος, ο Δανέζης έχει άμεση πρόσβαση σε τόπους «φωτογραφικούς», σε εμπόλεμες κι αλλόκοτες γωνιές του πλανήτη και οι εικόνες του παραπέμπουν σε εικόνες άλλων φωτοειδησεογράφων, αλλά αυτό είναι αναπόφευκτο. Πέραν αυτών όμως επρόκειτο για μία από τις εκθέσεις που άξιζε να επισκεφθεί το αθηναϊκό κοινό.

Την τιμητική της είχε το 2009 η φωτογραφία και στο άλλο μεγάλο μουσείο της πρωτεύουσας, το Μπενάκη. Ο προσανατολισμός του συνεχίζει να παραμένει ως επί το πλείστον πιο κλασικός, υπό την έννοια ότι οι εκθεσιακές επιλογές που κάνει στον τομέα της φωτογραφίας δεν προέρχονται από μια κατεξοχήν σύγχρονη ή μεταμοντέρνα αισθητική – εξαίρεση βέβαια αποτελεί η έκθεση του γνωστού έλληνα φωτογράφου μόδας Τάσου Βρετού με θέμα τις κινηματογραφικές αίθουσες (Νοέμβριος 2009), καθώς και η έκθεση-αφιέρωμα στον Νίκο Κούνδουρο που έγινε στο τέλος της χρονιάς.

Η πρώτη μεγάλη έκθεση που εγκαινιάστηκε το 2009 στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς ήταν η αναδρομική του Δημήτρη Χαρισιάδη τον Μάρτιο. Ο ανθρωποκεντρικός Χαρισιάδης ανήκει σε εκείνη τη γενιά των ελλήνων φωτογράφων που αποτύπωσαν τη μεταπολεμική καθημερινότητα της χώρας μας με διάθεση να αναδείξουν κυρίως τα θετικά στοιχεία της. Ακολούθησε η έκθεση

rise to objections regarding the lack of balance between the quality of the work and its size. The Museum of Cycladic Art, moreover, organized in spring, with the cooperation of the Institut Français d’ Athènes, three parallel exhibitions with the works of: Aris Georgiou, Jean-Luc Moulene, and Alain Ceccaroli. At this point, I have to point out that Aris Georgiou is one of the co-founders of the Thessaloniki Museum of Photography and “Photosynkyria”. The last worthy of note show presented by the Cycladic Museum was a solo exhibition of the well renowned in Greece, television journalist Sotiris Danezis. To what extent can a journalist-writer be also cast in the part of a photojournalist is a topic for discussion, as the boundaries are often hazy and, to make matters worse, the boundaries of the arts in general are blurred nowadays. By reason of his profession, Danezis can directly access “photographic” spaces, war zones and weird corners of the planet; his images bring to mind those of other photojournalists, but this is unavoidable. Nevertheless, it was one of the exhibitions highly recommended to the general public of Athens.

2009 was an extraordinary year for photography at the other big museum of the Greek capital, Benaki, which is still oriented to more classical works, in the sense that its choices for photographic shows usually exclude the fields of contemporary or postmodern aesthetics – with the only exceptions of the shows of the known Greek fashion photographer, Tassos Vrettos on movie theatres (November 2009) and the exhibition – tribute to Nikos Koundouros at the close of the year.

The first big 2009 show for Benaki museum (Pireos Street) was a retrospective of Dimitris Harissiadis in March. The anthropocentric Harissiadis belongs to that generation of Greek photographers that depicted everyday life in post war Greece aiming to bring out primarily any positive features. After that followed the exhibition of the Greek photojournalist of the diaspora, Dimitris Soulas, titled *Snapshots*, Photographs 1967 – 1974. Soulas, an attentive observer with a distinc-

Δημήτρης Σούλας, από εκθέσεις του Μουσείου Μπενάκη.

Dimitris Soulas, from exhibitions of the Benaki Museum.

του έλληνα φωτορεπόρτερ της διασποράς Δημήτρη Σούλα υπό τον τίτλο *Στιγμιότυπα*, Φωτογραφίες 1967-1974. Προσεκτικός παρατηρητής, ο Σούλας κατέγραφε, με μια ιδιαίτερη αίσθηση του χιούμορ, μετανάστες, φοιτητές, μοναχικούς ανθρώπους κι οτιδήποτε άλλο του κέντριζε το φωτογραφικό ενδιαφέρον στους δρόμους του Μονάχου όπου εργαζόταν ως φωτοδημοσιογράφος. Θα είχε πραγματικά ενδιαφέρον να στραφεί το Μουσείο Μπενάκη σε διεθνείς φωτογράφους της εποχής μας (όπως έκανε άλλωστε με την αναδρομική του Josef Koudelka το 2008), διότι έχει και την υποδομή και την απαιτούμενη γνώση για υψηλού βεληνεκούς εκθέσεις από το διεθνές φωτογραφικό στερέωμα του σήμερα ενώ, ταυτόχρονα, υπάρχει σημαντική ζήτηση για τέτοιες εκθέσεις στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, ίσως κάπως απαρατήρητες να πέρασαν από το φωτογραφικό κοινό οι ομαδικές εικαστικές εκθέσεις του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης το φθινόπωρο της περασμένης χρονιάς στην Αθήνα όπου περιέχοντο και έργα της διάσημης Nan Goldin, η οποία τάρaxε τα εικαστικά νερά τη δεκαετία του 1980 με τις ωμές εικόνες από το underground περιβάλλον της, αλλά και έργα του περιβόητου Lucas Samaras (ο οποίος εκπροσώπησε την Ελλάδα στην Μπιενάλε Βενετίας το 2009).

Στον αντίποδα, τι συνέβαινε όλη τη χρονιά στο μεγάλο φωτογραφικό μουσείο της χώρας, το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης; Κατ' αρχήν βίωσε κι αυτό τις πολιτικές του δυσκολίες με μια αναπάντεχη ανακοίνωση της τέως κυβέρνησης περί συγχωνεύσεως του ΜΦΘ με το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (σ.σ. τη στιγμή συγγραφής του παρόντος δεν γνωρίζουμε περαιτέρω εξελίξεις) αλλά και με διοικητικούς τριγμούς λόγω εκλογών. Αυτά στα αρνητικά. Στα θετικά, είχαμε μια φρενίτιδα εκθέσεων ατομικών, ομαδικών, αναδρομικών, ιστορικών κ.ά. Καθώς οι δράσεις του ήταν δεκάδες και είναι ευνόητο ότι δεν δύναται να γίνει αναλυτική αναφορά σε όλες, θα γίνει μια αντιπροσωπευτική επιλογή των σημαντικότερων εκθέσεων του.

Οι κεντρικότερες εκθέσεις τις οποίες διοργάνωσε το ΜΦΘ, σε συνεργασία ενίοτε και με άλλους φορείς, εντός

tive sense of humor, recorded immigrants, students, and lonely people, along with anything that captured his photographic curiosity in the streets of Munich, where he worked as a photojournalist. It would be of particular interest if Benaki Museum directed itself towards contemporary international photographers (as it actually did with Josef Koudelka's retrospective in 2008), for it has both the infrastructure and essential know-how for high standard exhibitions on the international contemporary photographic scene; furthermore, the demand for such shows in Greece at this point is high.

The group exhibitions of the National Museum of Contemporary Art in Athens during the past fall went by somewhat unnoticed. They included work of the famous Nan Goldin, who has caused turmoil in the visual arts of the 1980s with the raw images of her underground surroundings, as well as work of the renowned Lucas Samaras, who represented Greece at the Venice Biennale 2009.

One might wonder what was happening all through the year at the country's foremost photographic museum, The Thessaloniki Museum of Photography. We may start on the negative side. It went through some political hardships after an unexpected announcement from the former government stating that it would be merged with the State Museum of Contemporary Art (please note that at the time this is written, no further information has been publicized) as well as administrative complications due to the elections. On the positive side, we witnessed a frenzy of solo shows, group shows, retrospectives, historical exhibitions etc. Reason dictates that, instead of all the events being thoroughly presented, for they were dozens, a representative selection of the most significant shows will have to be made.

The main exhibitions organized in 2009 by THMP, or in collaboration with other institutions, were the following: *Water-Currents*, *Earth*, *Ten aspects of Hellenic Photography – Recent Trends Of Creation* and the ret-

UP

Nan Goldin, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και του Athens Photo Festival.

Nan Goldin, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography and of the Athens Photo Festival.

DOWN

Joel Meyerowitz, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης.

Joel Meyerowitz, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography

του 2009 ήταν οι εξής: *Νερό-Ρεύματα, Γη, Δέκα όψεις της ελληνικής φωτογραφίας – Σύγχρονες τάσεις δημιουργίας* και οι αναδρομικές των Philip Tsiaras και Joel Meyerowitz. Η έκθεση του τελευταίου είχε ήδη παρουσιαστεί το 2008 στους χώρους του Μουσείου αλλά στην πρωτεύουσα κατηφόρισε την άνοιξη του 2009, οπότε δόθηκε η ευκαιρία και στο αθηναϊκό κοινό να τη δει. Η έκθεση με τίτλο *Πέρα από το συνηθισμένο. 1970-1980*, σε επιμέλεια Χριστόφορου Μαρίνου, πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Τεχνών του ACS, ένας χώρος που δεν αναδείκνυε όσο θα έπρεπε τα έργα του αμερικανού φωτογράφου. Προς τέρψιν οφθαλμών όμως υπήρχαν τα ίδια τα έργα του Meyerowitz, ο οποίος είναι ομολογουμένως ένας πολύ σημαντικός έγχρωμος φωτογράφος δρόμου. Έξυπνα στιγμιότυπα από δρόμους της Αμερικής, αλλά και των Παρισίων, καθώς και πολύ ενδιαφέρουσες φωτογραφίες τοπίου, μια δουλειά των μεταγενέστερων χρόνων του Meyerowitz. Παρά την απόκεντρη τοποθεσία όπου φιλοξενείτο η έκθεση, ήταν μία από αυτές που άξιζε κανείς να δει στην Αθήνα.

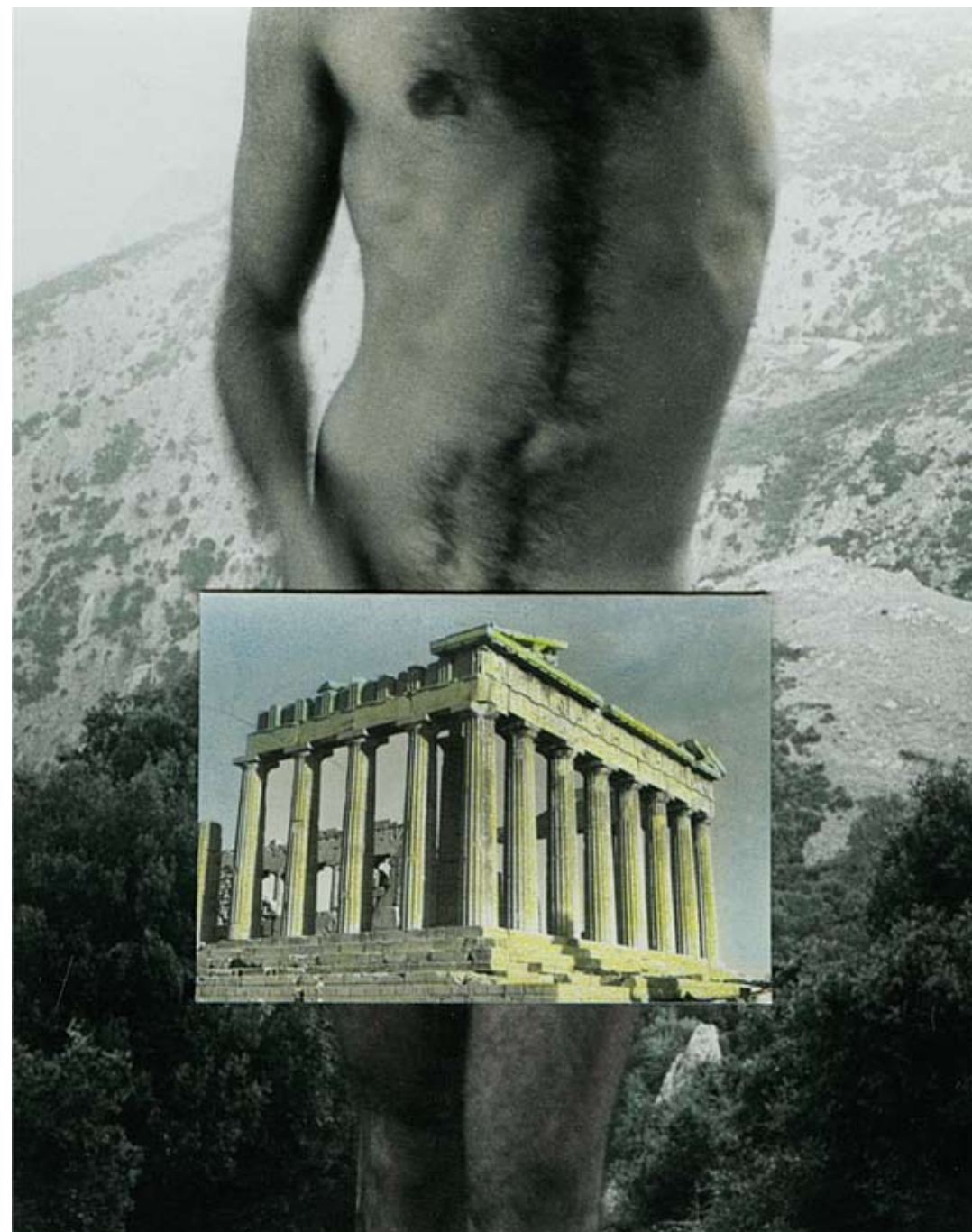
Η δεύτερη μεγάλη αναδρομική έκθεση που διοργάνωσε το ΜΦΘ ήταν το *The Superreal – Εξωπραγματικό* του ελληνικής καταγωγής καλλιτέχνη Philip Tsiaras, σε επιμέλεια του διευθυντή του Μουσείου Βαγγέλη Ιωακειμίδα. Περισσότερα από 200 φωτογραφικά έργα από το 1971 μέχρι σήμερα που έδειξαν μάλλον για πρώτη φορά στο ευρύτερο ελληνικό κοινό τη φωτογραφική δουλειά του Tsiaras. Σκηνοθετημένες εικόνες, ως επί το πλείστον, με πρωταγωνιστή συνήθως τον ίδιο τον εικαστικό όπου πραγματεύεται την ελληνικότητά του αλλά και θέματα όπως είναι η οικογένεια και ο εαυτός. Ενυπάρχει, βέβαια, κι ένας σαρκασμός στα έργα του και πιθανώς αυτός να ήταν ένας από τους λόγους που ώθησε τους διοργανωτές να αναγράψουν στην πρόσκληση «Ορισμένα έργα ενδέχεται να θίξουν την ευαισθησία του κοινού».

Πέραν των δύο ατομικών, είχαμε και τις τρεις μεγάλες ομαδικές εκθέσεις με έργα ελλήνων και ξένων δημιουργών. Στις δύο πρώτες, *Νερό-Ρεύματα και Γη*, ουσιαστικά είδαμε φωτογραφίες ξένων οι οποίοι επιλέχθηκαν για την τελική φάση του βραβείου Pictet (διεθνές βραβείο αφιερωμένο αποκλειστικά στη βιώσιμη ανάπτυξη).

respectives of Philip Tsiaras and Joel Meyerowitz. The latter show had already been presented at the Museum in 2008, but it moved to the capital in the spring of 2009, offering to Athens's public the chance to visit it. The exhibition entitled *Out of the Ordinary, Joel Meyerowitz 1970-1980*, curated by Christophoros Marinos, took place in the ACS Arts Center, a venue that did not showcase properly the work of the American photographer. Nevertheless, the photographs of Meyerowitz, who is undoubtedly a very important street photographer working with colour, were exhibited there, for the pleasure of the spectators' eyes. Smart snapshots from the streets of the US as well as Paris, together with very interesting landscape photographs: the work of Meyerowitz's later years. Although the venue was not close to the city centre, it was worthwhile visiting this event.

The second big retrospective organized by THMP was *Superreal* by Philip Tsiaras, an artist of Greek origins, curated by the Museum's director, Vangelis Ioakimidis. More than 200 photographs from 1971 till the present day presented, most probably for the first time, to the wider Greek public the photographic work of Tsiaras. Set images, in their majority, usually presenting his own self, debating the nature of his Greek nationality, accompanied by works related to matters such as family and selfhood. In his works, one can also trace hints of sarcasm, which is probably one of the reasons that forced the organizers to mention explicitly in the invitation that "Some works may insult the public's sensibilities".

Besides these two personal shows, there were also three group shows with works of Greek and foreign artists. In the first two, *Water-Currents and Earth*, the works exhibited were mainly photographs by foreigners, which were selected for the final phase of the Prix Pictet (International award dedicated to photography and sustainability). The dominant names there were those of the world famous Andreas Gursky and Edward Burtynsky. It should be noted that a celebrated photograph by the German Gursky still remains the

Philip Tsiaras, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης.

Philip Tsiaras, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography.

Εκεί δέσποζαν τα ονόματα των πολύ διάσημων Andreas Gursky και Edward Burtynsky. Παρενθετικά, να σημειωθεί εδώ ότι γνωστή φωτογραφία του Γερμανού Gursky είναι μέχρι σήμερα η ακριβότερη που έχει πωληθεί ποτέ σε δημοπρασία, με τιμή που αγγίζει σχεδόν τα τρία εκατομμύρια δολάρια. Από τη χώρα μας συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, οι: Δ. Στράτου, Γ. Θεοδωρόπουλος και Γ. Γερόλυμπος.

Τέλος, το ΜΦΘ έφερε στην Αθήνα, και συγκεκριμένα στο πλαίσιο της εικαστικής φουάρ Art-Athina, την ομαδική *Δέκα όψεις της ελληνικής φωτογραφίας - Σύγχρονες τάσεις δημιουργίας*. Πρόκειται ουσιαστικά για μία έκθεση όπου επιχειρείται η απεικόνιση ενός μέρους της σύγχρονης φωτογραφικής παραγωγής στη χώρα μας μέσα από τα έργα των Χ. Δημητριάδη, Ε. Κρανιώτη, Ν. Μάρκου, Π. Κοκκινιά κ.ά. Αρκετά όμως από τα ονόματα που συμμετείχαν εμφανίστηκαν και σε άλλες παρόμοιες εκθέσεις και ίσως θα ήταν χρήσιμο επόμενες μελλοντικές διοργανώσεις τέτοιου χαρακτήρα να εμπλουτιστούν και με νέο φωτογραφικό αίμα. Την άνοιξη του 2010 αναμένεται η μεγαλύτερη διοργάνωση του ΜΦΘ, δηλαδή η 2η *Φωτομπιενάλε* με κεντρικό θεματικό άξονα τον τόπο. Σε αναμονή, λοιπόν.

Η ενότητα «Η φωτογραφία στα ελληνικά μουσεία» θα κλείσει με έναν κλασικό ποιητή της εγχώριας φωτογραφικής τέχνης και την υπέροχη έκθεσή του στο καλαίσθητο Μουσείο Γ. Ι. Κατσίγρα, τη σημερινή δηλαδή Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας. Το έργο ζωής του Τάκη Τλούπα εκτίθετο μέχρι τον Ιανουάριο του 2010 στο όμορφο αυτό μουσείο της Θεσσαλίας που αρκετοί δυστυχώς δεν γνωρίζουν. Σε παραγωγή του Μουσείου Μπενάκη και σε επιμέλεια του Μωυσή Καπόν και της κόρης του δημιουργού Βένιας Τλούπα, εγκαινιάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2009 η αναδρομική του έκθεση. Το επίπεδο παρουσίασης της έκθεσης ήταν άρτιο κι αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένες από τις πιο άγνωστες φωτογραφίες του λαρισαίου δημιουργού συγκαταλέγονται στις πιο υπέροχες. Αναρωτιέται κανείς γιατί προβάλλονται διαρκώς οι πιο ανθρωποκεντρικές του εικόνες, που αποτυπώνουν ενίοτε γραφικά το πρόσωπο της μεταπολεμικής Ελλάδας, τη στιγμή που υπάρχουν φωτογραφίες τοπίων ή αόριστων

one sold for the highest price ever worldwide in an auction, approaching the amount of three million dollars. Our country was represented, among others, by: Danae Stratou, Yannis Theodoropoulos, and Yiorgis Yerolympos.

Finally, THMP brought to Athens, and specifically in the framework of the international contemporary Art Fair Of Athens, ART-ATHINA, the group show *Ten Aspects Of Hellenic Photography – Recent Trends Of Creation*. This show, in fact, aims to portray a part of contemporary photographic creation in Greece through the works of Christina Dimitriadis, Evangelia Kranioti, Nikos Markou, Panos Kokkinias, etc. Many of the participants, however, appeared in other similar shows as well; it might prove useful for designers of future events of similar nature to enrich them with new photographic blood. The greatest event of THMP, the 21st *International Photography Meeting/Photobienale 2010*, with “Place (Topos)” as its subject-matter, is due for spring 2010. Let’s place us in standby mode then.

This unit will be consummated with a classical poet of domestic photographic art and his fabulous exhibition presented at the elegant Museum G. I. Katsigra, the current Municipal Gallery of Larisa. The work of Takis Tloupas’s lifetime will be on display until February 2010 at this fine museum of Thessaly, which, unfortunately, remains unknown to the majority. Produced by the Benaki Museum and curated by Moses Kapon and the artist’s daughter Venia Tloupas, the retrospective opened its doors on November 12th, 2009. The presentation standards of the exhibition were high and it is worth mentioning that some of the least known photographs of the Larisian artist may be included among his brilliant ones. It makes one wonder why his anthropocentric pictures only, the vignettes of the face of Greece after the war, are persistently and exclusively put in the spotlight, while there are some images of landscapes or undefined human figures in the fog that are of international standards.

UP

Γιώργος Κορδάκης, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και του Athens Photo Festival.

Yiorgos Kordakis, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography and the Athens Photo Festival.

DOWN

Τάκης Τλούπας, από εκθέσεις του Μουσείου Κατσίγρα και του Μουσείου Μπενάκη.

Takis Tloupas, from exhibitions of the G. I. Katsigra Museum and the Benaki Museum.

Χριστίνα Δημητριάδη,
από εκθέσεις Μουσεί-
ου Φωτογραφίας Θεσ-
σαλονίκης, του Athens
Photo Festival και της
γκαλερί Χίππας.

Christina Dimitriadis,
from exhibitions The
Thessaloniki Museum
of Photography, the
Athens Photo Festival
and the Xippas gallery.

ανθρώπινων μορφών μέσα στην ομίχλη που αγγίζουν τα διεθνή στάνταρτ.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Το μεγαλύτερο, τουλάχιστον όσον αφορά στο εύρος των εκδηλώσεων, φωτογραφικό φεστιβάλ του 2009 ήταν το *2ο Athens Photo Festival*, σε διοργάνωση του Ελληνικού Κέντρου Φωτογραφίας και υπό τη διεύθυνση του Σταύρου και του Μανόλη Μωρεσόπουλου. Κίνηση ματ αποτέλεσε η απόφασή τους να επιλέξουν επιτέλους ένα κεντρικό κτήριο της πρωτεύουσας προκειμένου να συγκεντρώσουν σημαντικό αριθμό των εκθέσεων σε έναν πυρήνα, σε αντίθεση με τις προηγούμενες χρονιές που αναγκάζονταν οι επισκέπτες να οργάνουν την Αθήνα από τη μία άκρη στην άλλη (κάτι που είχε τεθεί στη περσινή έκδοση ως μείζον θέμα). Το αν το εγχείρημα πέτυχε, θα το δείξει ο χρόνος. Ένα είναι βέβαιο: ότι τη βραδιά των εγκαίνιων το κτήριο Εσπλανάδα στο Δέλτα Φαλήρου έσφυζε από κόσμο.

Όσον αφορά στις επιλεγμένες εκθέσεις, υπήρχε μία ανομοιογένεια υφολογική αλλά και ποιοτική, όμως αυτό συμβαίνει ενίοτε και διεθνώς σε μεγαλύτερες διοργανώσεις φωτογραφίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η ομαδική από την Ακαδημία Καλών Τεχνών του Πόζναν της Πολωνίας και ειδικότερα τα έργα των Michal Bugalski, Piotr Czarnecki, Mirosław Czerniak κ.ά. Σκηνοθετημένες κυρίως λήψεις, συχνά αυτοαναφορικές, που διερευνούν ζητήματα όπως το οικείο, την ταυτότητα και τις σχέσεις άνδρα-γυναίκας. Είδαμε και τις ημιυποβρύχιες λήψεις του Δούναβη από τον Γερμανό Andreas Mueller-Pohle, ένα ευφυές φωτογραφικό πρότζεκτ αλλά πιθανότατα και με λιγότερες εικόνες το εικαστικό αποτέλεσμα να ήταν το ίδιο.

Αρκετές ελληνικές συμμετοχές είχαμε στην ενδιαφέρουσα ομαδική *Face to Faces*, σε επιμέλεια των Αγγελικής Γραμματικοπούλου και Isabelle de Montfumat, μία έκθεση που πρωτοπαρουσιάστηκε στο πλαίσιο της 2ης Μπιενάλε του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη Θεσσαλονίκη. Ξεχώριζαν, μεταξύ άλλων, τα μαύρα, εσωτερικά πορτρέτα του Γιώργου Πρίνου, τα εκφραστι-

IMPORTANT PHOTOGRAPHIC FESTIVALS OF THE YEAR

The biggest, at least concerning the range of the events, photographic festival of 2009 was the *2nd Athens Photo Festival*, organized by the Hellenic Centre for Photography, under the direction of Stavros and Manolis Moresopoulos. Their decision to select at last a central building in Athens was a strategic move, as they managed to unify a significant number of the exhibitions in one core, in contrast to the previous years, when the visitors had to transfer from one end of the city to the other (a point that was referred to in the last year's edition as a major issue). Only time will let us know if this move was actually successful. One thing is for certain: at the night of the opening the Esplanada building at the Faliron Delta was packed with people.

Regarding the selection of the shows, one could remark an unevenness both in style and quality, something that occasionally occurs, though, even in international, larger photographic events. One of the most interesting features was the group show of The Poznań Academy of Fine Arts in Poland, and particularly the works of Michal Bugalski, Piotr Czarnecki, Mirosław Czerniak etc. Mostly directed shots, more often than not self-referential, researching issues such as the familiar, identity and the relationships between men and women. One could also view the semi-underwater shots of river Danube by the German Andreas Mueller-Pohle, an intelligent photographic project that nevertheless might have the same visual impact even with fewer exhibits.

There were several Greek participations in the interesting group show *Face to Faces*, curated by Angeliki Grammatikopoulou and Isabelle de Montfumat, an exhibition that was first presented at the 2nd Biennale of the State Museum of Contemporary Art in Thessaloniki. Standing out, among others, were the black, interior portraits of George Prinou, the expressive and premeditated “chance” portraits of Athenians by Pa-

Πάυλος Φυσάκης, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και του Athens Photo Festival.

Pavlos Fysakis, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography and the Athens Photo Festival.

κά και σκηνοθετημένα «τυχαία» πορτρέτα Αθηναίων του Πάνου Κοκκινιά, τα αυτοσαρκαστικά παιγνιδιάρικα αυτο-πορτρέτα της Βένιας Μπεχράκη καθώς και τα πρόσωπα ιδιαίτερων ανθρώπων του Παύλου Φυσάκη. Πέραν τούτου, παρουσιάστηκαν στο κτήριο Εσπλανάδας και κάποιες ατομικές εκθέσεις, όπως το *Green Project in Asia* του Γιάννη Τζώρτζη, πανοραμικά προσεγμένα στιγμιότυπα από ένα εκπληκτικό ταξίδι που έκανε ο φωτογράφος με την ομάδα της Green Project κατά μήκος του παλαιού Δρόμου του Μεταξιού.

Επίσης, διοργανώθηκε στο Δέλτα Φαλήρου το λεγόμενο portfolio review, σύντομες δηλαδή συναντήσεις ενδιαφερόμενων φωτογράφων με ειδήμονες από το χώρο της φωτογραφίας. Υπήρχαν όμως οργανωτικά προβλήματα που πιθανόν να οφείλονταν στην έλλειψη απαιτούμενου χρόνου προετοιμασίας που δεν επέτρεψαν την άψογη λειτουργία του θεσμού.

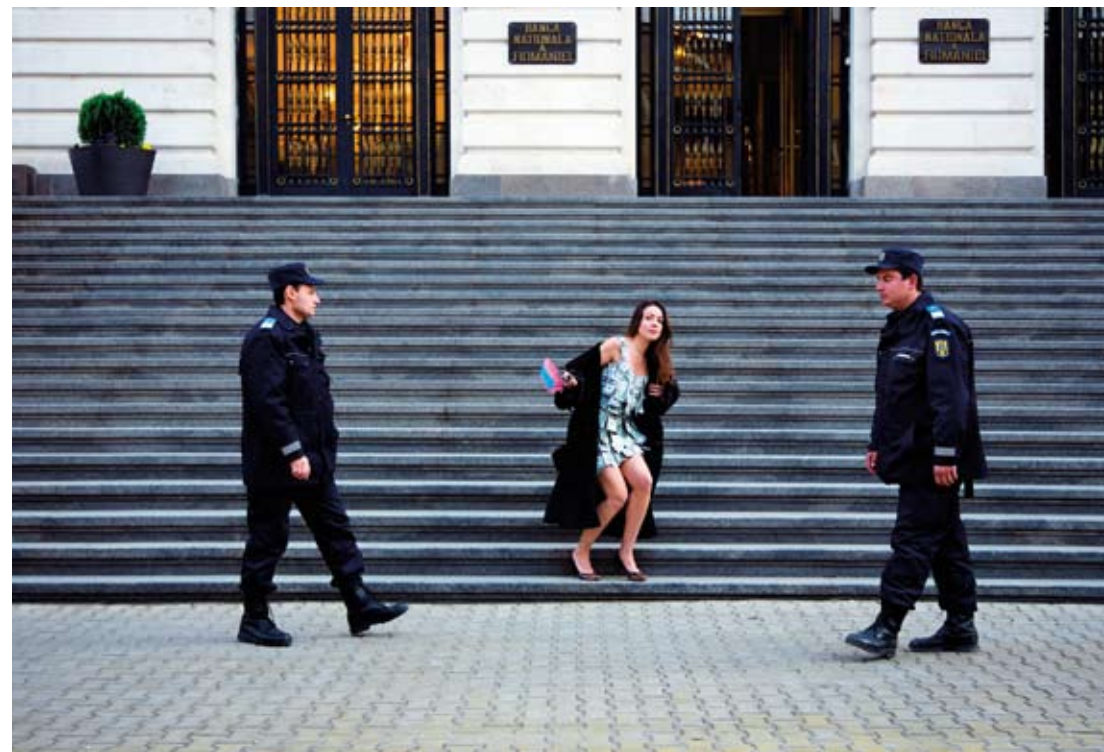
Εκτός από το κεντρικό πρόγραμμα του Athens Photo Festival 09, είδαμε και εκθέσεις σε διάσπαρτα σημεία της πόλης. Από το χώρο του φωτορεπορτάζ, του ντοκουμέντου, ξεχώρισε η ατομική του Γιάννη Δήμου *Αλβανία, Εικόνες στο μεταίχμιο, 1990-1991* στο Πάρκο Ελευθερίας. Μία από τις πιο οξυδερκείς ντοκιμαντερίστικες ματιές της χώρας μας, ο Δήμος ταξίδεψε ως φωτορεπόρτερ αλλά και υπό την κάλυψη του απλού τουρίστα στην Αλβανία μετά την πτώση του Τείχους. Από κει προέκυψαν οι δυναμικές του εικόνες από μία χώρα υπό κατάρρευση.

Κοινωνική σάτιρα, από την άλλη, βρήκαμε στα έργα των Γεράσιμου Δομένικου και Σπύρου Στάβερη στην κοινή τους έκθεση *Society*. Εικόνες που παρέπεμπαν στις δι-άσημες ειρωνικές φωτογραφίες της αγγλικής κοινωνίας από τον κυνικό Martin Parr. Οι δύο Έλληνες κατέγραψαν αυτά που οι συνήθεις φακοί των λαϊφστάιλ κοινωνικών εκδηλώσεων δεν αποκαλύπτουν – μία ενδιαφέρουσα έκθεση. Εν συνεχεία, αξίζει να αναφερθεί η νέα δουλειά της Μυρτώ Αποστολίδου *Shining Armour* στην γκαλερί manufactura. Κινηματογραφικές σχεδόν εικόνες που πραγματεύονται ζητήματα όπως η «στολή», η υπόνοια αστυνόμευσης, ασφάλειας, φόβου μέσα στο αστικό το-

nos Kokkinias, the self-sarcastic, playful, self-portraits of Venia Bechraki, as well as the faces of people by Pavlos Fysakis. Some personal shows were also presented in the Esplanada building, like the *Green Project in Asia* by Yannis Tzortzis, exquisite panoramic stills taken at the photographer's amazing journey with the Green Project team along the old Silk Road. Apart from the preceding, at the Faliron Delta, the so called portfolio review was also organized, i.e. brief encounters of interested photographers with relevant professionals from the field of photography. Nonetheless, some organisational issues arose, probably due to some hastiness in preparation, which did not allow for the flawless operation of the event.

Apart from its main programme, APHF:09 also included exhibitions at various places scattered all over the city. From the field of photojournalism and documentary photography, the solo show of John Demos, *Albania, Images on the Edge, 1990-1991* at the Art Centre in Eleftherias Park was outstanding. One of the most penetrating documentarians in our country, Demos traveled both as a photojournalist, but also under the guise of a plain tourist, to Albania after the fall of the Wall. His dynamic images of a country about to collapse originated from that era.

On the other hand, there were indications of social satire in the photographs of Gerasimos Domenikos and Spyros Staveris at their duo-show *Society*. Images reminiscent of the famous ironic photographs of the English society by the cynical Martin Parr. The two Greeks documented what the lenses of such lifestyle social events typically do not disclose – an interesting exhibition. Additionally, we should mention Myrto Apostolidis's new work, *Shining Armour*, at Gallery Manufactura. Images that almost seem cinematic and deal with issues like "the uniform", the suspicion of police surveillance, security, and fear in the urban landscape of a wild, contemporary era. In a new, smartly designed venue, TAF (The Art Foundation), under Georg Georgakopoulos and Babis Dermatis, opened the shared exhibition of Vassilis and

UP

Βένια Μπεχράκη, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, του Athens Photo Festival και εκτός συνόρων.

Venia Behraki, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography, the Athens Photo Festival and other out of borders events.

DOWN

Μυρτώ Αποστολίδου, από εκθέσεις του Athens Photo Festival και της γκαλερί manufactura.

Myrto Apostolidis, from exhibitions of the Athens Photo Festival and the manufactura gallery.

Γιάννης Δήμου, από εκθέσεις του Athens Photo Festival και του Δήμου Αθηναίων.

Yiannis Dimou, from exhibitions of the Athens Photo Festival and of the Municipality of Athens.

πίο σε μια τρελή σύγχρονη εποχή.

Σε ένα νέο, έξυπνα σχεδιασμένο χώρο, το TAF (The Art Foundation), υπό τη διεύθυνση των Γιώργου Γεωργακόπουλου και Μπάμπη Δερμάτη, εγκαινιάστηκαν παράλληλα οι εκθέσεις των Βασίλη και Στέλιου Σκοπελίτη. Με τίτλο *Αντίπολη* και οι δύο αναλύουν οπτικά το ζήτημα της φύσης και της πιο ψυχαναλυτικής ύπαρξης μέσα από πλάνα πιο αφαιρετικά και πολλαπλώς ερμηνεύσιμα.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε για μία ακόμα χρονιά η ομαδική των φοιτητών του εργαστηρίου φωτογραφίας της Σχολής Καλών Τεχνών Αθήνας, σε επιμέλεια του καθηγητή τους Μανώλη Μπαμπούση. Συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, ονόματα που δεν είχαμε ξαναδεί γενικώς σε εκθέσεις φωτογραφίας όπως: Άρτεμις Αγαθοπούλου, Ρούλα Ζάνου, Χρήστος Κυβερνίτης, Αλεξάνδρα Σινοπούλου αλλά και κάποιοι που έχουν ήδη εκθεσιακή παρουσία τα τελευταία χρόνια, όπως οι Βασίλης Νούλας και Παναγιώτης Σκουλούδης.

Για το 2010 δεν είναι βέβαιο, σύμφωνα με τους διοργανωτές, αν θα ξανασυγκεντρωθούν οι μεγάλες εκθέσεις σε ένα κεντρικό κτήριο της Αθήνας, τα έξοδα είναι σαφώς τεράστια και οι χορηγίες δεν βρίσκονται ακόμη στο επιθυμητό σημείο. Θα ήταν όμως ό,τι καλύτερο προκειμένου να εντυπωθεί πλέον στο μυαλό των Αθηναίων ότι κάθε φθινόπωρο, σε ένα και μοναδικό σημείο, γίνεται μια μεγάλη φωτογραφική διοργάνωση.

Μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα, υλοποιήθηκαν για όγδοη συνεχή χρονιά οι πλέον γνωστές στο φωτογραφικό κοινό *Φωτογραφικές Συναντήσεις Κυθήρων 2009*. Διαλέξεις, εκθέσεις, βραβεία και το καθιερωμένο Συνέδριο για την Ιστορία της Ελληνικής Φωτογραφίας συνθέτουν το παζλ του νησιώτικου φεστιβάλ το οποίο εμπνεύστηκε πριν από λίγα χρόνια ο διευθυντής του Γιάννης Σταθάτος. Πραγματοποιήθηκαν, μεταξύ άλλων, η ομαδική *Η Ελλάδα του μόχθου*, από τη συλλογή Νίκου Πολίτη, ατομική έκθεση της Νατάσσας Μαρκίδου με τίτλο *Νεκρές φύσεις*, ατομική έκθεση της νέας φωτογράφου Μαρίλης Παπαδοπούλου, που κέρδισε το περσινό Βραβείο ΦΣΚ/εκδόσεις tetarto, και η συνηθισμένη ομαδική Έκθεση

Stelios Skopelitis, titled *Antipolis*, where they both visually probed into the issue of nature and psychoanalytical existence through rather minimal frames that could be maximally interpreted.

Finally, the group show of the students of the photography workshop of the Athens School of Fine Arts took place for one more year, curated by their professor Manolis Babousis. Among others, participated photographers that had never taken part in photographic exhibitions, like: Artemis Agathopoulou, Roula Zanou, Christos Kyvernitis, Alexandra Sinopoulou, but also several that have already been presented in exhibitions in the last years, like Vassilis Noulas and Panagiotis Skouloudis.

The organizing committee has not yet decided whether all the big shows are going to be presented together again in a central building of Athens in 2010, as the expenses have escalated and the sponsorships have not yet reached a desirable level. It would help though, if it were inscribed in the minds of people in Athens that every fall this great photographic event occurs in a certain, single.

Far from the big urban centres, the now famous to the photographic public *Kythera Photographic Encounters 2009* took place for the eighth consecutive year. Lectures, exhibitions, awards and the well established conference on the history of Greek photography form the big picture of the insular festival, which was inspired a few years ago by its director, John Stathatos. Some of the events presented was the group show *Greece of Labour*, from the collection of Nikos Politis, Natasha Markidou's solo exhibition under the title *Still lives 2007-2009*, the solo exhibition of the young photographer Marili Papadopoulou, the winner of the 2008 Kythera Photographic Encounters Young Photographer's award/tetarto publications and the recurrent Young Photographers' Exhibition. In 2009, the Municipality of Kythera Award went to Georgia Imsiridou (editor) for the monograph *D.A. Harissiadis* (Benaki Museum), and the Kythera Photographic Encounters –

Viktor Koen, από εκθέσεις της Φωτογραφικής Ομάδας Φοιτητών Ρεθύμνου.

Viktor Koen, from exhibitions of the Rethymno Students Photography Club.

Νέων Ελλήνων Φωτογράφων. Το 2009 έλαβαν το Βραβείο Δήμου Κυθήρων η μονογραφία Δ. Α. Χαρισιάδης (Μουσείο Μπενάκη) και το Βραβείο ΦΣΚ (για φωτογράφους κάτω των 35 ετών) ο Γιώργος Μουτάφης με την εργασία του *Ασυνόδευτα ανήλικα*.

Μία μικρή, ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσε για τα φωτογραφικά της Αθήνας η πρώτη διοργάνωση του *Φωτογραφικού 20ήμερου*, υπό την επιμέλεια του Βασίλη Νίκα, στον Δήμο Περιστερίου τον Ιούνιο του 2009. Εκτός από ενδιαφέρουσες διαλέξεις (π.χ. των Ηρακλή Παπαϊωάννου και Τάκη Τζίμα), είχαμε και την έκθεση *Περίπλους*, μία ομαδική έκθεση φωτογράφων του περιβόητου γαλλικού πρακτορείου Magnum Photos. Είναι πραγματικά εντυπωσιακό να καταφθάνεις, μέσα από ακαλαίσθητους δρόμους, σε ένα δημαρχιακό-συνεδριακό κέντρο και να αντικρίζεις τις υπέροχες φωτογραφίες του διάσημου Josef Koudelka. Δυστυχώς το φεστιβάλ έπασχε όσον αφορά στην προώθηση των εκδηλώσεων και η προσέλευση δεν ήταν η αναμενόμενη. Απομένει να δούμε αν θα συνεχιστεί και το 2010 η αξιοσημείωτη αυτή προσπάθεια κι αν θα προβληθεί εντέλει καλύτερα στα ΜΜΕ και στο σωστό target group.

Εκτός όμως από τα αμιγώς καλλιτεχνικά φεστιβάλ φωτογραφίας, είχαμε και την εμπορικού τύπου μεγάλη διοργάνωση της *Photovision*, από το περιοδικό *Φωτογράφος*, τον Μάρτιο στο πρώην Ανατολικό Αεροδρόμιο Ελληνικού. Παρόλο που πρόκειται για μια εμπορική έκθεση, οι διοργανωτές πάντοτε επιλέγουν να συμπεριλάβουν στο κεντρικό τους πρόγραμμα εκθέσεις καλλιτεχνικού τύπου. Το 2009 εκτέθηκαν, για παράδειγμα, έργα από την Ελληνική Φωτογραφική Εταιρεία, από τα ΤΕΙ Φωτογραφίας Αθηνών και εικόνες γνωστών ελλήνων φωτορεπόρτερ καθώς και μεγάλες φωτογραφίες από portfolios που έχει δημοσιεύσει τα τελευταία χρόνια το περιοδικό. Η ποιότητα των εκτεθειμένων έργων ποικίλλει από ερασιτεχνικού επιπέδου έως κορυφαίου επαγγελματισμού αλλά αυτό τελικά συνάδει με το γενικότερο κόνσεπτ της διοργάνωσης που απευθύνεται σε ένα ευρύτερο, μη εξειδικευμένο, φωτογραφικό κοινό.

Μικρότερα φωτογραφικά φεστιβάλ έγιναν και σε άλλα

Young Photographer's prize (for photographers under the age of 35) was awarded to Giorgos Moutafis for his project *Unaccompanied Minors*.

A small, agreeable surprise for the photographic chart of Athens was the arrangement of the first *20 Days of Photography*, curated by Vassilis Nikas, at the Municipality of Peristeri, in June 2009. Apart from interesting lectures (i.e. those of Heracles Papaioannou and Takis Tzimas), there was also the exhibition *Periplus: Magnum Photographers in Contemporary Greece*, a group show of photographers from the reputable French agency "Magnum Photos". It is really impressive to arrive, through gaudy streets, to a municipal conference center and suddenly face the magnificent photographs of the famous Josef Koudelka. Unfortunately, the festival promoted its events deficiently and the attendance levels dropped beneath what was anticipated. One wonders whether this remarkable effort will be continued in 2010 and whether media coverage will be wider and targeted towards the proper public. Apart from the purely artistic photographic festivals, there was also *Photovision*, the great event of commercial nature, organized by the magazine *Photographos*, in March at the former East Terminal of the Hellinikon Airport. Despite its being a commercial exhibition, its main program always includes shows of artistic merit. In 2009, for example, there were works by the Hellenic Photographic Society, Athens IVT – Department of Photography, and photographs of renowned Greek photojournalists, along with large prints from portfolios published by the magazine in the recent years. The quality of the works exhibited ranges from amateur to top professional level but, in the end, this stands in accord with the general concept of an event, addressed to a wider, non specialist photographic public.

Smaller photographic festivals took place in other parts of the country, like Volos (Photographic Club of Volos), Mytilene (Photographic Society of Mytilene) and Rethymno (Rethymno Students Photography Club), a fact that proves how widely spread is the web of the art of photography in Greece. It goes without saying

Γεράσιμος Δομένικος, από εκθέσεις του Athens Photo Festival.

Gerasimos Domenikos, from exhibitions of the Athens Photo Festival.

σημεία της χώρας, όπως στον Βόλο (Φωτογραφική Λέσχη Βόλου), στη Μυτιλήνη (Φωτογραφική Εταιρεία Μυτιλήνης) και στο Ρέθυμνο (Φωτογραφική Ομάδα Φοιτητών Ρεθύμνου), γεγονός που αποδεικνύει το πόσο απλωμένα είναι τα πλοκάμια της φωτογραφικής τέχνης στην Ελλάδα, αλλά σαφώς δεν μπορεί να γίνει λεπτομερής παρουσίαση των πάντων. Από την άλλη, είναι αξιοσημείωτο φέρ' ειπείν ότι στο Νέο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης η ομάδα των φοιτητών διοργάνωσε ατομική του Viktor Koen – πρόκειται για μία από τις πιο ιδιαίτερες περιπτώσεις φωτογράφων-εικονογράφων της χώρας καθότι στα έργα του δημιουργεί μια αυτόνομη, προσωπική πραγματικότητα με αλλόκοτα όντα.

Πέραν αυτών, η Φωτογραφική Λέσχη Λάρισας συνεχίζει το δραστήριο έργο της και απλώνει τις εκθεσιακές της δράσεις σε διάφορες πόλεις της περιφέρειας με την περιοδεύουσα έκθεση *Διαδρομές* όπου συμμετέχουν ενδεικτικά οι Χριστίνα Μπαρμπή, Κώστας Τσουμάκος, Ανδρέας Κατσάκος, Δημήτρης Πάλλης και άλλοι. Είθισται ομάδες και λέσχες της περιφέρειας να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν εκθέσεις προκειμένου να διαδοθεί περαιτέρω η δράση τους και η αγάπη τους για την τέχνη της φωτογραφίας. Σε αυτές τις εκδηλώσεις ανακαλύπτει κανείς σημαντικά έργα αλλά ελλοχεύει πάντα και ο κίνδυνος μιας πιο ερασιτεχνικής ταυτότητας έργων.

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ, ΓΚΑΛΕΡΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΚΛΑΣΙΚΟΥΣ Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

Φωτογραφικός οργασμός μπορεί να αποκαλεσθεί αυτό που συνέβη φέτος σε διάφορους εκθεσιακούς χώρους. Εκτός από το ότι γνωστές γκαλερί επικεντρώθηκαν την ίδια εποχή στην τέχνη της φωτογραφίας, η τελευταία έδινε δυναμικά το «παρών» και σε δεκάδες ομαδικές εκθεσιακές εκθέσεις που έγιναν ανά την Ελλάδα. Είχαμε, φέρ' ειπείν, στην ομαδική *Subjective Visions* (συλλογή σύγχρονης τέχνης από την ευκατάστατη κυρία Stella Kesaeva από τη Ρωσία), στο Πολιτιστικό Κέντρο του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης Θεσσαλονίκης, φωτογραφικά έργα του περιβόητου και προκλητικού Αμερικανού Robert Mapplethorpe. Από την άλλη, στην Αθήνα είχαμε, για παράδειγμα, την παρουσίαση

that we are not in position to present all events in detail. It is worthy of note, on the other hand, that, in the new Cretan Museum of Contemporary Art, a group of students organised a solo show of Viktor Koen – one the most singular cases of photographers/illustrators of the country, as in his works he creates an independent, personal reality with weird creatures.

In addition, the Photography Club of Larisa still pursues its vigorous work by expanding the range of its exhibitions to various peripheral cities with the travelling show *Diadromes/Routes*, in which some of the participants are: Christina Barbi, Kostas Tsoumakos, Andreas Katsakos, Dimitris Pallis etc. It is a common practice that groups and clubs from the provinces cooperate and inter-exchange shows so as to disseminate their actions and their affection for the art of photography. In such events, one might discover important works, even if the danger of rather amateur cases always encroaches.

PHOTOGRAPHY IN FOUNDATIONS, GALLERIES AND OTHER ESTABLISHED OR ALTERNATIVE PLACES

The profusion of events that took place this year in various exhibition spaces might justifiably be considered a photographic orgasm. In addition to the fact that well-established galleries focused, simultaneously, on photography, this art was forcefully present in tens of group shows that took place around Greece. For instance, there was the group show *Subjective Visions* (from the contemporary art collection of the affluent Stella Kesaeva from Russia) and also photographs by the notorious and provocative American Robert Mapplethorpe, at the National Bank of Greece Cultural Foundation in Thessaloniki. On the other hand, in Athens we visited such events as the exhibition of contemporary photographs by the creators Jeff Vanderpool and Greg Papazafiriou in *Rooms2009*, organized by Kappatos Gallery. Postmodern images from the recent travels of the two artists around Uganda – where, by the way, they are preparing an unusual art centre. Or,

UP

Γιώργος Πρίνος, από εκθέσεις του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και του Athens Photo Festival.

George Prinos, from exhibitions of The Thessaloniki Museum of Photography and the Athens Photo Festival.

DOWN

Εύη Καραγιαννίδη, από έκθεση της Σχολής Βακαλό.

Evi Karagiannidi, from an exhibition of the Vakalo School of Art and Design.

σύγχρονων φωτογραφιών από τους δημιουργούς Jeff Vanderpool και Greg Papazafiriou στα *Rooms2009* της Αίθουσας Τέχνης Καππάτος. Μεταμοντέρνες εικόνες από τα πρόσφατα ταξίδια και των δύο καλλιτεχνών στην Ουγκάντα – όπου, παρεμπιπτόντως, ετοιμάζουν ένα ιδιότυπο εικαστικό κέντρο. Επιπλέον, στο πλαίσιο της εικαστικής διοργάνωσης *ReMap 2* είδαμε την ξεχωριστή ομαδική έκθεση *500 παιδιά, 500 κάμερες*, ένα πρότζεκτ, υπό την καθοδήγηση του φωτορεπόρτερ Ραμζί Χαϊντάρ, όπου 500 παιδιά στους προσφυγικούς καταυλισμούς Παλαιστινίων του Λιβάνου έλαβαν από μια μηχανή μιας χρήσεως για να εκφραστούν ελεύθερα.

Ακόμη και στην ετήσια έκθεση των σπουδαστών της Σχολής Βακαλό Art and Design στην Τεχνόπολι του Δήμου Αθηναίων, πολλά από τα έργα ήταν φωτογραφικά, σαφώς όμως πιο φοιτητικού επιπέδου. Ξεχώρισε η δουλειά της Εύης Καραγιαννίδη *Athènes: Après 7 jours à Paris*, ποιητικές αλλά ταυτόχρονα έντονα σύγχρονες εικόνες από τις μοναχικές νυχτερινές περιπλανήσεις της δημιουργού στη μεγαλούπολη.

Όλο αυτό το εκθεσιακό πανδαιμόνιο αποτελεί όμως και μία από τις βασικές αιτίες της σύγχυσης που υπάρχει ενίοτε σχετικά με το πού αρχίζουν ή τελειώνουν τα όρια της φωτογραφικής τέχνης σε σχέση με τα εικαστικά γενικότερα. Κι από κει ξεκινούν αρκετά προβλήματα που αποτελούν όμως αντικείμενο άλλης μελέτης.

Μία πολύ σημαντική έκθεση ξένου δημιουργού ήρθε στην πρωτεύουσα στο κλείσιμο της χρονιάς: του Αμερικανού Leon Levinstein, σε επιμέλεια Πλάτωνα Ριβέλλη (ο οποίος, παρεμπιπτόντως, συνεχίζει ακάθεκτος τις διαλέξεις και τα χαρακτηριστικά σεμινάρια του στο Μουσείο Μπενάκη, στην Ελληνοαμερικανική Ένωση και στη Σύρο). Ο Levinstein, ένας μετρ της ασπρόμαυρης φωτογραφίας, ανήκει σε εκείνη τη γενιά φωτογράφων που παρήγαγαν αξιόλογο έργο αλλά ποτέ δεν επιδίωξε να το προβάλει ιδιαίτερα, ζώντας σε χαμηλούς τόνους. Πριν από την έκθεση του τελευταίου, στην Ελληνοαμερικανική Ένωση φιλοξενήθηκε τον Νοέμβριο και η ατομική του επίσης Αμερικανού Larry Fink με κάποιες καλές τυπωμένες εικόνες (ειδικά από την ενότητα *Moses Soyer's Studio*)

within the framework of the international platform for contemporary art *ReMap 2* we witnessed the unique group show *500 Cameras for 500 Children*, a project, under the guidance of the photojournalist Ramzi Haidar, where 500 disposable cameras were handed to children at the Palestinian refugee camps in Lebanon, and let express themselves freely.

Even in the annual students' group exhibition of the Vakalo School of Art and Design at the Technopolis of the City of Athens, many of the works were photographic, even though evidently of student level. A work that stood out was Evi Karagiannidi's *Athènes: Après 7 Jours à Paris*; poetic, and, at the same time, vivid contemporary images of the lonely nocturnal wanderings of the artist in the city.

Nevertheless, this maelstrom of exhibitions is one of the basic reasons for the prevalent confusion on the limits of the art of photography in relation to other visual arts in general. And from this many problems arise, a matter which will have to constitute the subject of another study.

A very important exhibition of a foreign artist reached the capital just before the close of the year. That of the American Leon Levinstein, curated by Platon Rivellis (who, by the way, continues his lectures and characteristic seminars undaunted at the Benaki Museum, the Hellenic American Union and Syros.) Levinstein, a master of black and white photography, belongs to that generation of photographers who produced remarkable work without intending to promote it widely, keeping a low profile instead. Before this show, the Hellenic American Union also hosted in November the solo show of another American, Larry Fink, with some fine prints (especially at the unit *Moses Soyer's Studio*) as well as some from the series on social events, which were, however, projected only in digital form. On the other hand, the most recent of his photographs from the election campaigns of Obama and Clinton were relatively mediocre. The Hellenic American Union has been an active part of the photographic map of

UP

Κώστας Κολημένος, από εκθέσεις της Ash in Art.

Kostas Kolimenos, from exhibitions of Ash in Art.

DOWN

Γιάννης Σταθάτος, από εκθέσεις της Αίθουσας Τεχνών Αθηνών.

John Stathatos, from exhibitions of the Athens Art Gallery.

καθώς και ορισμένες από τη σειρά των κοινωνικών εκδηλώσεων που προβάλλονταν όμως στην έκθεση μόνο σε ψηφιακή μορφή. Στον αντίποδα, σχετικά μέτριες ήταν οι πιο πρόσφατες φωτογραφίες του από την προεκλογική καμπάνια του Ομπάμα και της Κλίντον. Η Ελληνοαμερικανική Ένωση ανήκει εδώ και χρόνια στον φωτογραφικό χάρτη της πρωτεύουσας, επιμένει βέβαια στις ελληνοαμερικανικού χαρακτήρα εκθέσεις και θα άξιζε ίσως μελλοντικά να δούμε να εκτίθενται και φωτογράφοι άλλων χωρών.

Ένα άλλο σημείο αναφοράς στον προαναφερθέντα χάρτη είναι και η γκαλερί Μαυρομιχάλη 55 των Εξαρχείων. Το μεγάλο αφιέρωμα της χρονιάς επέλεξαν οι υπεύθυνοι να το κάνουν στην ακμάζουσα πολωνική φωτογραφία. Αφενός με την ατομική της Anita Andrzejewska, με την έκθεση *Light of Iran, Soul of Persia* κι αφετέρου με τη δι-άλεξη του διευθυντή του πολωνικού φεστιβάλ φωτογραφίας του Lodz Krzysztof Candrowicz τον μήνα Νοέμβριο. Επίσης, νωρίτερα παρουσίασε για τρίτη φορά έκθεση φωτορεπορτάζ για τους Πρόσφυγες του Κόσμου, σε συνεργασία με το γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (έργα τους έχουν ήδη εκθέσει μεταξύ άλλων οι Μαριλένα Σταφυλίδου, Στεφανία Μιζάρα, Λουίζα Γκουλιαμάκη και Ανδρέας Σμαραγδής). Φωτογραφικές εκθέσεις παρουσίασαν υπέρ το δέον διάφορες κεντρικές γκαλερί όπως οι Kalfayan, Xippas και Ζουμπουλάκη αλλά και σε μικρότερο βαθμό η ΑΔ, το Κέντρο Τεχνών Αθηνών, το ΠΕΡΙΤΕΧΝΩΝ, οι Cats & Marbles και η Χώρος Τέχνης Ηώς. Ορισμένες φορές, οι γκαλερί παρουσίαζαν εκθέσεις φωτογραφίας ταυτόχρονα, σε σημείο που θα μπορούσε κανείς να φανταστεί και ένα κοινό πλαίσιο δράσης.

Στην γκαλερί Χίρπας ξεχώρισε η ομαδική σύγχρονων ελληνικών φωτογράφων *Πραγματικότητες και πιθανότητες* υπό την επιμέλεια της Αλεξάνδρας Μόσχοβη που έγινε στο πλαίσιο του Athens Photo Festival09. Ό,τι πιο σύγχρονο μπορεί να προβάλει η ελληνική φωτογραφική σκηνή υπήρχε στη συγκεκριμένη έκθεση. Κυριαρχούσαν, βεβαίως, τα μεγάλα τυπώματα, κάτι που το επιτάσσει κατά κάποιο τρόπο η σύγχρονη αγορά, αλλά το όλο στήσιμο της έκθεσης ήταν ομολογουμένως πετυχημένο. Πολύ

the capital for some years now, insisting of course on exhibitions of hellenic-american character; it would probably be worth it, if in the future we could attend exhibitions of photographers from other countries, as well.

Another major point of reference on the aforementioned map is the gallery “Mavromixali 55” in Exarchia. Its curators selected to devote the yearly tribute to the thriving Polish photography. At first, with Anita Andrzejewska’s solo show, *Light of Iran, Soul of Persia*, and after that, in November, with the lecture of the director of Lodz Art Center and Foundation of Visual Education, Krzysztof Candrowicz. Moreover, it presented earlier on for the third time a photojournalist exhibition on world refugees, in cooperation with UNHCR Greece (presenting work by Marilena Stafylidou, Stefania Mizara, Louisa Gouliamaki, and Andreas Smaragdis etc).

Photographic exhibitions were presented excessively in a variety of galleries like Kalfayan, Xippas, Zoumboulakis and in a smaller scale at AlphaDelta, the Athens Art Gallery, Peritechnon, Cats & Marbles and Eos Gallery. Sometimes the galleries were presenting photographic shows simultaneously; it was as if they had set a shared action plan.

The outstanding event at Xippas gallery was the group show of contemporary Greek photographers, *Realities and Plausibilities*, curated by Alexandra Moschovi that was included in the Athens Photo Festival09 program. The most contemporary trends in the Greek photographic scene were exhibited in this show. Large prints were, of course, dominant, somewhat following the demands of the current market. Yet, the overall mounting of the show, was undoubtedly inspired. Nikos Markou’s images of Athens from high up, almost voyeuristic, were very powerful. Also Evangelia Kranioti’s images of the seemingly insignificant details that surround us, like a dog gazing at the city, through a window, were inscribed in our memory. The diptych of the election campaign fever, by Yiorgis Yerolym-

Πάνος Κοκκινιάς, από εκθέσεις της γκαλερί Χίρπας, του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης και του Athens Photo Festival.

Panos Kokkinias, from exhibitions of the Xippas gallery, The Thessaloniki Museum of Photography, and the Athens Photo Festival.

δυνατές οι εικόνες του Νίκου Μάρκου μιας Αθήνας από ψηλά, σχεδόν ηδονοβλεπτικές. Επίσης οι φωτογραφίες της Ευαγγελίας Κρανιώτη των φαινομενικά αδιάφορων λεπτομερειών γύρω μας, όπως ένας σκύλος που ατενίζει την πόλη μέσα από το παράθυρο, αποτυπώνονταν στη μνήμη. Χαρακτηριστικό το δίπτυχο του προεκλογικού πυρετού από τον Γιώργη Γερόλυμπο που προκαλούσε διάφορες σκέψεις σχετικά με την όλη τρέλα των εκλογών. Τέλος, για άλλη μία φορά πολύ ξεχωριστές οι σκηνοθετημένες αστικές σκηνές του Πάνου Κοκκινιά.

Από την άλλη, στην γκαλερί Kalfayan είχαμε την ευκαιρία να δούμε την ατομική του Στράτου Καλαφάτη με θέμα το *Αρχιπέλαγος*. Ο γνωστός φωτογράφος έπαιξε δημιουργικά με αργούς χρόνους έκθεσης στη μηχανή του για να αποτυπώσει σχεδόν ονειρικά, αλλά όχι γραφικά, εικόνες από τις ελληνικές θάλασσες. Παρά το μικρό μέγεθος της έκθεσης, ήταν από εκείνες που άξιζαν το ενδιαφέρον του κοινού. Νωρίτερα, τον Φεβρουάριο, στην γκαλερί εκτέθηκε η σκηνοθετημένη δουλειά του διεθνώς αναγνωρισμένου φωτογράφου Tarek Al-Ghoussein. Εικόνες που σχολίαζαν τα στερεότυπα που υπάρχουν σχετικά με την απεικόνιση των Παλαιστινίων και των Αράβων ως τρομοκρατών στα ΜΜΕ. Στις φωτογραφίες πρωταγωνιστούσε ο ίδιος ο Al-Ghoussein, κάτι που συνηθίζεται στην φωτογραφική τέχνη, με έναν τρόπο ταυτόχρονα σοβαρό αλλά και σατιρικό. Τέλος, στην αντίστοιχη γκαλερί Kalfayan στη Θεσσαλονίκη εκτέθηκε η δουλειά της Ράνιας Μπέλλου, έργα μεικτής τεχνικής τα οποία έχουν ως βάση τους παλιές φωτογραφίες του 1920.

Στην γκαλερί Ζουμπουλάκη παρουσιάστηκε η ατομική του Ολλανδού Ivo Eman τον Μάρτιο, μια έκθεση με εικόνες-ιστορίες όπου επίσης πρωταγωνιστούσε ο δημιουργός με έντονη την επιρροή σουρεαλιστών δημιουργών του παρελθόντος.

Από τις πιο δυσνόητες, σε πρώτη ανάγνωση, δουλειές που εκτέθηκαν, ήταν το *Περί ανέμων, περί υδάτων, περί τόπων* του Γιάννη Σταθάτου στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών. Έγχρωμες εικόνες από χωματερές που φαινομενικά μοιάζουν «άσχημες» αλλά στα έργα του Σταθάτου αποκτούν μια δική τους, υποθάλπουσα ομορφιά που τις

bos, generated a range of thoughts on the elections' craze. Finally, once more, the directed urban scenes by Panos Kokkinias were exceptional.

In another space, the Kalfayan gallery, we were given the opportunity to visit the solo exhibition of Stratos Kalafatis, on the *Archipelagos*. The famous photographer used slow shutter speeds on his camera creatively and quite playfully, in order to capture images from the Greek seas, in an almost dreamy, but not picturesque, manner. Despite its small size, it was one of the exhibitions that deserved a wider public. Earlier, in February, the same gallery exhibited the directed work of the internationally acclaimed photographer Tarek Al-Ghoussein. Images that commented on the existing media stereotypes in the depiction of Palestinians and Arabs as terrorists. The protagonist in the photographs was Al-Ghoussein himself, a practice common in photography, in a way that was serious, but at the same time satirical. Finally, the Thessaloniki branch of the Kalfayan gallery presented the show of Rania Bellou, mixed technique works based on old photographs from the 1920's.

Zoumboulakis gallery presented the solo show of the Dutch Ivo Eman in March, an exhibition with picture-stories; in this case also, the creator enacted the main character, highly influenced by the surrealists of the past.

One of the hardest to comprehend, at first sight, works exhibited was *On Airs, Waters and Places* by John Stathatos at Athens Art Gallery. The colour images of refuse dumps seem "unattractive", but in the works of Stathatos they get to possess an underlying beauty that transforms them to something new, something different. Within the unattractiveness of things around us, the Greek photographer reinvents our waste, and suggests it to the startled viewer as a new form of beauty. After that, the same gallery exhibited the work of the graduate of the Athens School of Fine Arts, Christos Simatos, titled *Canny – Uncanny*. It was a series of multiple photographs from the abandoned

Αθηνά Χρόνη, από εκθέσεις της γκαλερί Cats & Marbles.

Athena Chroni, from exhibitions of the Cats & Marbles gallery.

μεταμορφώνει σε κάτι νέο, κάτι διαφορετικό. Μέσα στην ασχήμια των πραγμάτων γύρω μας, τα απόβλητά μας, ο έλληνας φωτογράφος ανακαλύπτει και προτείνει στον ξαφνιασμένο θεατή τη νέα ομορφιά. Κατόπιν, στην ίδια γκαλερί εκτέθηκε η δουλειά του αποφοίτου της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών Αθήνας Χρίστου Σιμάτου με τίτλο *Οικείο-Ανοίκειο*. Δηλαδή μία σειρά πολλαπλών φωτογραφιών από το εγκαταλελειμμένο «Ξενία» της Πάρνηθας με τις οποίες στόχευε να προβληματίσει σχετικά με το τι είναι εντέλει οικείο ή ανοίκειο για τον καθένα μας. Ενδιαφέρον είχε και η στερεοσκοπική δουλειά της Αθηνάς Χρόνη που εκτέθηκε στην γκαλερί Cats & Marbles στις αρχές της χρονιάς. Ασπρόμαυρα αυτοπορτρέτα με τα οποία η φωτογράφος επιθυμεί να προκαλέσει ψυχαναλυτικές σκέψεις στον θεατή της. Στη συνέχεια, είχαμε την ατομική του πρωτοεμφανιζόμενου Θανάση Οικονόμου στο Χώρο Τέχνης Ηώς. Κοντινά, μινιμαλιστικά πλάνα περιέργων αντικειμένων που ανακαλύπτει στις περιηγήσεις του, είτε στην πόλη είτε στη φύση, που αφορούν σε φιλοσοφικά και οικολογικά ζητήματα. Αλλά και στην γκαλερί Ειρμός της συμπρωτεύουσας είχαμε την ατομική του Κωνσταντίνου Κίσσα με τη νέα του δουλειά *Νυχτερινά τοπία*: ατμοσφαιρικές νυχτερινές λήψεις που αφορούν σε υπαρξιακά και μεταφυσικά ζητήματα.

Πέραν των γκαλερί, η φωτογραφία είχε την τιμητική της σε πολλούς άλλους εκθεσιακούς ή διαδραστικούς χώρους της χώρας. Για παράδειγμα, στη Θεσσαλονίκη η ομάδα Φωτοπόροι διοργάνωσε, σε επιμέλεια Τάσου Σχίζα, για τέταρτη συνεχή χρονιά τη δράση της *Η φωτογραφία στα καφέ-μπαρ*. Σε αντίστοιχο μέρος, σε καφέ-μπαρ της Αθήνας, η Ελένη Τριάντη με τις *Αόρατες πόλεις* κατέθεσε το οπτικό της ταξιδιωτικό ημερολόγιο.

Στον εναλλακτικό χώρο του Ash in Art, εκτέθηκε η δουλειά του Κώστα Κολημένου *Παρουσίες-Απουσίες*, κατά τη διάρκεια του Εικαστικού Φεστιβάλ που διοργανώνει ο συγκεκριμένος φορέας. Εικόνες-απομεινάρια του παρελθόντος, αυτού που υπήρξε και πλέον υπάρχει μόνο στη σφαίρα των αναμνήσεων, κατέγραψε ο φωτογράφος στο εγκαταλελειμμένο προγονικό του σπίτι. Αλλά και στον πολυχώρο Αγγέλων Βήμα της Αθήνας ο Κώστας Μασσέρας παρουσίασε ποιητικές εικόνες εγκαταλειμμένων

“Xenia” hotel on mount Parnitha, through which he aimed to make us wonder what is considered, after all, familiar or unfamiliar by each one of us.

The stereoscopic work of Athena Chroni, exhibited at Cats & Marbles gallery in the beginning of the year proved of interest, as well. Black and white self-portraits through which the photographer wishes to provoke psychoanalytical thoughts to her viewer. After that, there was the solo show of the newcomer Thanasis Economou at Eos Gallery. Minimalistic close-ups of strange objects that he discovers in his travels, either in the city or in the countryside, referring to philosophical and ecological matters. At Eirmos gallery in Thessaloniki, we viewed atmospheric night shots that relate to existential and metaphysical issues at the solo exhibition of Konstantinos Kissas, *Nighttime Landscapes*.

Apart from the galleries, photography was credited in many other exhibition or interactive spaces within the country. For example, in Thessaloniki, the group Fotoporoi organized, assisted by Tassos Schizas, its action *Photography in bars and cafés* for the fourth consecutive year. In a similar place, a coffee bar in Athens, Eleni Trianti, presented through her *Invisible Cities* her visual travel diary.

The work of Costas Kolimenos *Presences – Absences* was exhibited at the alternative space “Ash in Art” within the framework of their arts festival. Images, relics of the past, of what used to be and now belongs only to the sphere of memories, all were captured by the photographer in his abandoned ancestral home. Also, in the multifunctional space Aggelon Vima, Costas Masseras exhibited poetic images of abandoned harbours and deserted beaches.

The award-winning photographs of the prestigious Dutch photojournalism contest World Press Photo Awards were the material for an outstanding exhibition (May 2009) at the arrivals lounge of the Athens International Airport. One of the photographs exhib-

Λευτέρης Πιταράκης, από εκθέσεις εκτός συνόρων.

Lefteris Pitarakis, from out of the borders exhibitions.

λιμανιών κι έρημων παραλιών.

Πέραν τούτου, στο χώρο αφίξεων του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών ξεχώρισε η έκθεση των βραβευμένων εικόνων του έγκυρου ολλανδικού διαγωνισμού φωτορεπορτάζ World Press Photo Awards τον Μάιο του 2009. Ανάμεσα στις συμμετοχές, εκτέθηκε και η βραβευμένη εικόνα του Έλληνα Γιάννη Κολεσίδα από τα δεκεμβριανά επεισόδια του 2008 (σ.σ. ο Κολεσίδης έκανε και ατομική έκθεση το φθινόπωρο σε διοργάνωση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην Τεχνόπολι του Δήμου Αθηναίων). Κατά πόσο όμως επισκέπτονται οι άρτι αφιχθέντες επιβάτες τις εκθέσεις που πραγματοποιούνται στο αεροδρόμιο αποτελεί ένα ερώτημα.

Μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα και σε ένα νησί που σφύζει από μία ιδιάζουσα καλλιτεχνική ενέργεια, στην Τήνο, παρουσιάστηκε ομαδική έκθεση από τα αρχεία της Ελληνικής Φωτογραφικής Εταιρείας, σε επιμέλεια του Αριστείδα Κοντογεώργη. Στο υπέροχο κτήριο του Ιδρύματος Τηνιακού Πολιτισμού εκτέθηκε μέχρι τον Οκτώβριο μια ευρεία επιλογή από φωτογραφίες παλαιών και νέων μελών της ΕΦΕ. Παρόλο που το στήσιμο της έκθεσης προκαλούσε κάποια ερωτηματικά (η άμεση σύζευξη πιο κλασικών φωτογραφιών με ψηφιακά επεξεργασμένες πρόσφατες εικόνες ήταν κάπως παράταιρη), η ευχαρίστηση του θεατή προερχόταν από εικόνες σαν αυτές του Ε. Δημητριάδη, Δ. Χαρισιάδη, Ε. Τσουλέλη, Α. Ξουρή. Αλλά και στη Θεσσαλία είδαμε την ατομική του λαρισαίου φωτογράφου Χρήστου Χατζόγλου με πανοραμικές φωτογραφίες του από ταξίδια που έχει κάνει στην Αργεντινή και στη Χιλή αλλά κι από τον τόπο καταγωγής του.

Εν κατακλείδι, ένα τακτικό πλέον φαινόμενο αποτελεί κάθε χρόνο, στο διάστημα Μαΐου-Ιουνίου, η παρουσίαση των ομαδικών εκθέσεων των σπουδαστών διαφόρων δημοτικών εργαστηρίων φωτογραφίας πανελλαδικά. Εκεί μπορεί να ανακαλύψει κανείς μικρούς, πρωτόλειους φωτογραφικούς θησαυρούς, γι' αυτό και αξίζει να επισκεφτεί τις συγκεκριμένες εκθέσεις κι όχι να τις απορρίψει εξαιτίας ενός πιθανού ερασιτεχνισμού. Διότι ένας αναγνωρισμένος εκθεσιακός χώρος δεν αποτελεί πάντοτε

ited with an awarded work by Yannis Kolesidis on the Athens December 2008 riots (note: Kolesidis also presented a personal show in the fall organised by Médecins Sans Frontières at Technopolis of the City of Athens). One may wonder though, to what extent do the passengers that have just arrived care to visit the exhibitions housed at the airport.

Away from the urban centers, on Tinos, an island that bustles with peculiar artistic energy, a group show was presented, with works from the archives of the Hellenic Photographic Society, curated by Aristides Kontogeorgis. At the fabulous building of the Cultural Foundation of Tinos a wide range of photographs by old and new members of the HPS was exhibited up to October. Although the presentation of the artifacts was puzzling (the neighbouring of classic photographs with digitally processed recent images was somehow discordant), the viewers derived immediate pleasure from photographs like those by E. Dimitriades, D. Harissiadis, E. Tsouleti, A. Xouri and others. In Thessaly, too, we attended the solo exhibition of a photographer from Larisa, Christos Chatzoglou with panoramic shots from his trips to Argentina and Chile along with some from his hometown.

To round up our presentation, a tendency recurring now annually, between May and June, is the presentation of the group shows of various municipal photography workshop students all over the country. In such shows one may discover small juvenile photographic treasures, so it is worth visiting such events instead of rejecting them for their potential amateurism; even an established exhibition space is not in position to safeguard the quality of its shows.

GREEK PHOTOGRAPHY IN INTERNATIONAL DESTINATIONS

The promotion of the Greek photographic creations abroad has not yet reached the desired standards. Some methodical steps have been taken by certain institutions and individual photographers. However, we

Εύα Καλπαδάκη, από εκθέσεις εκτός συνόρων.
Eva Kalpadaki, from out of borders exhibitions.

εγγύηση ποιοτικής έκθεσης.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΤΑΞΙΔΙΑ

Η προβολή της ελληνικής φωτογραφικής δημιουργίας στο εξωτερικό δεν έχει φτάσει ακόμη στο επιθυμητό επίπεδο. Γίνονται βέβαια τα τελευταία χρόνια συστηματικές κινήσεις από κάποιους φορείς κι από ορισμένους φωτογράφους, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να ομιλούμε περί επαρκούς ελληνικής παρουσίας στις ανεπτυγμένες πολιτιστικά χώρες του κόσμου.

Γνωστοί έλληνες φωτοειδησεογράφοι όπως οι Νίκος Πηλός, Λευτέρης Πιταράκης, Γιάννης Κόντος και Γιάννης Μπεχράκης, συνεχίζουν – επηρεασμένοι μεν έντονα από τη διεθνή οικονομική κρίση καθότι συνεργάζονται με ξένα πρακτορεία – να παρουσιάζουν έργο τους στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, ο Λευτέρης Πιταράκης κατέφερε με μία σειρά φωτογραφιών του από τη Λωρίδα της Γάζας, που αποτυπώνουν τον πόλεμο μεταξύ Ισραήλ και μαθητών της Χαμάς, να μπει στους φιναλίστ του διαγωνισμού Amnesty International Media Awards.

Αξιοσημείωτη ήταν εντός του 2009 η έκθεση του φωτογράφου και καθηγητή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών Μανώλη Μπαμπούση στο γνωστό Φωτογραφικό Φεστιβάλ της Νέας Υόρκης. Επίσης με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε η πρώτη ατομική, εκτός συνόρων, του Αβραάμ Παυλίδη στην γκαλερί Forum am Schillerplatz της Βιέννης. Στην ανατολικο-κεντρική Ευρώπη, από την άλλη, είχαμε την ατομική του φωτογράφου δρόμου Κώστα Ορδόλη στο πλαίσιο του Διεθνούς Μήνα της Μπρατισλάβα. Επίσης, στο Λίντο της Βενετίας παρουσίασε τη φωτογραφική της εγκατάσταση *The Non-Lieu* η Βένια Μπεχράκη στο πλαίσιο της έκθεσης Open XII. Στην Αγγλία παρουσίασαν, σε εκθέσεις ή σε συνέδρια, μέρος του φωτογραφικού τους έργου οι Εύα Καλπαδάκη, Μέλινα Καμινάρη και Μαργαρίτα Μυρογιάννη. Επίσης θα αναφερθούμε, έστω επιγραμματικά, στην έκθεση *Φως και Σκιές στα Βαλκάνια*, με μοναδική ελληνική συμμετοχή αυτή του Στέλιου Ευσταθόπουλου, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Μάιο στο Βελιγράδι με στόχο την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου.

can, by no means, speak of an adequate Greek presence in countries more evolved in the cultural sector. Renowned photojournalists, like Nikos Pilos, Lefteris Pitarakis, Yannis Kontos and Yannis Behrakis, go on presenting their work out of the country, even though they have been greatly affected by the international credit crunch, since they cooperate with foreign agencies. Lefteris Pitarakis, for example, managed to enter the finals of the Amnesty International Media Awards, with a series of photographs from Gaza that illustrated the war between Israel and students of the Hamas. Within 2009, another notable exhibition was that of the photographer and professor of the Athens School of Fine Arts, Manolis Baboussis at the famous New York Photo Festival. The first personal out of borders exhibition of Avraam Pavlidis at the Forum am Schillerplatz Gallery, Vienna, was also crowned with success. In central-eastern Europe, a solo show by the street photographer Kostas Ordolis was incorporated in the program of the Bratislava Month of Photography 2009. In Lido, Venice, Venia Behraki presented her photographic installation *The Non-Lieu* as part of the OPEN XII exhibition. In England, at exhibitions or conferences, Eva Kalpadaki, Melinna Kaminari and Margarita Myrogianni presented part of their photographic work. Furthermore, let us mention, even in passing, the exhibition *Light and Shadows on the Balkans* that took place at Belgrade in May, with the goal of promoting intercultural dialogue, in which the only Greek participant was Stelios Efstathopoulos.

One of the larger institutions, the Thessaloniki Museum of Photography was present at the significant European photographic festival, Photoespaña; it has also sent the solo show of Stavros Andriotis, with disjointed images of ancient cities, to Mariupol, Ukraine. THMP has also dispatched to Bosnia-Herzegovina the multi-exhibited work of Haris Kakarouhas from Cuba and to Turkey the, equally famous, series *Tobacco Stores* by Kamilo Nolla.

Finally, the Photography Center of Thessaloniki, which persists in its action out of the borders, organised in

Στράτος Καλαφάτης, από εκθέσεις της γκαλερί Kalfayan.

Stratos Kalafatis, from exhibitions of the Kalfayan gallery.

Καμίλο Νόλλας, από εκθέσεις εκτός συνόρων.

Kamilo Nolla, from out of borders exhibitions.

Ντένη Θεοχαράκη, από
εκθέσεις του Athens
Photo Festival

Deni Theocharaki,
from exhibitions of the
Athens Photo Festival.

Από μεγάλους φορείς, το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης είχε παρουσία στο σημαντικό ευρωπαϊκό φεστιβάλ φωτογραφίας Photoespana ενώ έστειλε, μεταξύ άλλων, και την ατομική του Σταύρου Ανδριώτη, με αποσπασματικές εικόνες αρχαίων πόλεων, στη Μαριούπολη της Ουκρανίας. Επιπλέον, το ΜΦΘ έστειλε στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη την πολυεκτεθειμένη πλέον δουλειά του Χάρη Κακαρούχα από την Κούβα αλλά και στην Τουρκία την επίσης γνωστή πια σειρά *Καπνομάγαζα* του Καμίλο Νόλλα.

Τέλος, το δραστήριο Φωτογραφικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, που συνεχίζει τις γνωστές του δράσεις εντός Ελλάδας, διοργάνωσε στη Λίμα του Περού την ομαδική *Α-πρόσωπα (Un-faces)* όπου συμμετείχαν: Αβραάμ Παυλίδης, Θανάσης Ράπτης, Ισμήνη Γούλα, Σταύρος Δαγτζίδης κ.ά.

Οι παραπάνω και άλλες προσπάθειες που γίνονται είναι σαφώς καλοδεχούμενες αλλά απαιτείται παράλληλα πιο ουσιαστική υποστήριξη από το υπουργείο Πολιτισμού στην προώθηση των ελλήνων φωτογράφων στο εξωτερικό. Διότι το δυναμικό υπάρχει και στις νεότερες αλλά και στις παλαιότερες γενιές δημιουργών και έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ακόμη και για τους φωτογραφικούς φορείς των άλλων χωρών να γνωρίσουν την ελληνική φωτογραφική σκηνή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: ΜΙΑ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Στην Ελλάδα υπάρχουν δύο κυρίαρχες παράλληλες φωτογραφικές πραγματικότητες: Στην πρώτη, έχουμε τους φωτογράφους οι οποίοι είτε έχουν βιώσει μέσω σπουδών ή επαγγελματικών υποχρεώσεων το διεθνές φωτογραφικό χώρο κι επιστρέφουν στη χώρα τους με μια σαφώς πιο σύγχρονη ματιά (δίχως όμως αυτό να σημαίνει πάντοτε και πιο αξιόλογη) ή παρακολουθούν συστηματικά, διεξοδικά τη φωτογραφία άλλων, πιο εξελιγμένων πολιτιστικά, χωρών κι αναλόγως επηρεάζονται ή εμπνέονται. Στη δεύτερη βασική φωτογραφική πραγματικότητα έχουμε το εξής οξύμωρο φαινόμενο: εκατοντάδες λάτρεις της φωτογραφίας που βαδίζουν με επιμονή στα χνάρια των κλασικών *maîtres* της φωτογραφίας, δίχως

Lima, Peru the group show *Un-faces* with the participations of Avraam Pavlidis, Thanasis Raptis, Ismini Goula, Stavros Dagtzidis and others.

All the above-mentioned, as well as other efforts are certainly welcome. Yet, what is required, at the same time, is the fundamental support of the Ministry of Culture for the promotion of Greek photographers abroad. For there is high potential in both younger and older generations of artists and it would be of particular interest for any foreign photographic institutions to get acquainted to the Greek photographic scene.

AS A CONCLUSION: AN ASSESSMENT OF THE YEAR

In Greece there are two dominant parallel photographic realities: on one hand, there are those photographers with a firsthand experience of the international photographic scene due to professional or academic duties, who return home with a evidently more contemporary point of view (which does not necessarily mean that their work is more significant) or systematically and meticulously observe the photographic art of other countries and are accordingly affected or inspired.

On the other hand, we witness the following oxymoron: hundreds of photography lovers follow the steps of the classical masters of the art, without studying or observing the international and contemporary developments. To make matters worse, many photographers are imbued by an excessive amateurism, which often misguides them regarding the true essence of the photographic art. One may state at this point Robert Delpire's dictum that photography may be easy but this is what makes it difficult in the end. If the gap between the two previously mentioned photographic realities is bridged, it will result in a Greek photography with a singular identity and the artistic photography standards in Greece will rise even more. If we liberate ourselves from the... respectable bonds of the past and the nostalgia that defines us (still ever

Νίκος Μάρκου, από εκθέσεις της γκαλερί Χίππας και του Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης.

Nikos Markou, from exhibitions of the Xippas gallery and The Thessaloniki Museum of Photography.

όμως να μελετούν ή να παρακολουθούν τα διεθνή και πιο σύγχρονα τεκταινόμενα, αλλά πέραν αυτού και πολλούς φωτογράφους που διέπονται από έναν υπερβολικό ερασιτεχνισμό, ο οποίος συχνά τους παραπλανεί όσον αφορά στην πραγματική ουσία της φωτογραφικής τέχνης. Ειρήσθω εν παρόδω, στην περίπτωση ταιριάζει η διαπίστωση του Robert Delpire ότι η ευκολία της φωτογραφίας είναι αυτή που την κάνει εντέλει δύσκολη.

Αν το χάσμα ανάμεσα στις δύο προαναφερθείσες φωτογραφικές πραγματικότητες γεφυρωθεί, θα προκύψει μια ελληνική φωτογραφία με ταυτότητα και θα ανεβεί ακόμη περισσότερο το επίπεδο της καλλιτεχνικής φωτογραφίας στην Ελλάδα. Αν απελευθερωθούμε από τα... άξια δεσμά του παρελθόντος και της νοσταλγίας που μας διέπει (εμφανής ακόμη και στις εκατοντάδες εικόνες φωτογράφων που αποτυπώνουν αδιάκοπα εγκαταλειμμένα κτήρια της χώρας), γεφυρώσουμε το χάσμα, αποφύγουμε τους ξενικούς μιμητισμούς κι αφουγκραστούμε ίσως καλύτερα και τις νεότερες εικαστικές γενιές, τότε θα αναδυθεί το πραγματικό φωτογραφικό δυναμικό της χώρας, που ακόμη βρίσκεται εν μέρει κρυμμένο. Και τότε θα μπορούμε να ταξιδεύουμε σε διεθνή φεστιβάλ φωτογραφίας και να ομιλούμε περί συγκεκριμένης, συγκροτημένης και αξιόλογης ελληνικής φωτογραφικής δημιουργίας του σήμερα.

present at the hundreds of pictures of desolate buildings that photographers ceaselessly produce), avoid replications of foreign artists and, perhaps, pay more attention to the younger artistic generations, then the real photographic potential of our country, that is to a certain extent suppressed, will emerge. Then we will be able to travel to international photographic festivals and defend the existence of a distinct, cohesive and remarkable contemporary Greek photographic creation.

Γιώργος Γερόλυμπος,
από εκθέσεις της
γκαλερί Χίρπας και του
Μουσείου Φωτογραφίας
Θεσσαλονίκης.

Yiorgis Yerolympos,
from exhibitions of the
Xippas gallery and The
Thessaloniki Museum
of Photography.

